

Sveti Ignacije Lojola

UZALUDNO je skrivati istinu: sv. Ignacije nije popularan.¹ Pa i među katolicima mnogi mu se dive kao velikom svecu, ali ga rijetki ljube.

Poganin Goethe može voljeti ličnost sv. Filipa Nerija, protestant se Sabatier može predati svetom Franji Asiskom; ateista Shaw može se zagrijati za svetu Ivanu Arsku, ali osnivač Družbe Isusove ne oduševljava nikoga. Oni neki, koji ga štuju, ne znaju. Ja približiti srcem ni osvjetliti imaginacijom; oni, koji su mu daleko, cijene ga kao političara i mistika, ukoliko ga poznaju; preziru ga kao glavu nekih krivaca ne znajući ništa, kao što to obično biva, ni o njemu ni o njegovima.

Ova nepažnja, gotovo odvratnost, ima više uzroka: ponajprije, kao što je rečeno, nepoznavanje, zatim mržnja prema redu, koja se odsijeva na njegovu Osnivaču, i onda još k tome, mislim, činjenica, što ni jedan pravi pisac poslije Daniela Bartolija nije snagom svoje umjetnosti objavio ljepote života i duše Lojoline.⁸ Ali međutim najdublji i manje zapaženi uzrok jest to, što je sveti Ignacije po svojoj prirodi i po misiji, koju je odabrao, u nekom smislu najapsolutniji katolik među svecima. Neprijatelji katolicizma, svi malo udaljeniji od Rima te mlaki katolici (kojih je dosta) u prevelikoj su distansi, a da bi ga mogli potpuno razumjeti, to jest ljubiti ga.

Da se razumijemo: među svecima nema stupnjeva katolištva; i svi će sveci shvatiti i prisvojiti disciplinu Crkve i Papin auktoritet. Ali mnogi od njih, makar u stalnoj poslušnosti vidljivoj glavi, predaše se više molitvi, propovijedanju riječi i pomaganju bijedama tijela i duha. Sveti Ignacije spojio je najuže te vježbe svetosti s direktnom obranom onoga zemaljskoga tijela Kristova, koje je Crkva. Ova originalnost, koja bijaše snaga i sreća Družbe i odgovaraše prijekojoj potrebi vremena, također je uzrokom, radi kojega je njegova duša nepristupačna nekatolicima, oduševljenima obično humanošću ili pitoresknošću svetosti, a i katolicima, koji ostajući uvijek ljudi vole onoga, koji ranjava, i kojega su puna usta, slabo shvaćaju onoga, koji se »žrtvuje za skupinu potrebitu spasenju pojedina.

¹ *Gli operai della vigna*. Vallecchi ed. Firenze, 1929. str. 119 — 146. Donosimo najljepše ulomke originalne Papinijeve studije ob osnivaču Družbe Isusove, koji je dne 12. ožujka 1622. sa svojim drugom sv. Franjom Ksaverskim i nekim drugim katoličkim velikanima proglašen svetim.

² Nije mi poznato djelo velikog katoličkog engleskog pjesnika Francis Thompson-a, publicirano iza pišćeve smrti od J. Hungelorda Pollena S. J. (London, Burns a. Oates, 1909.)

Pogledajte, da bolje shvatite novost i razliku, uspjehe velikih redova, koji su se jedan za drugim dizali spasavajući vjeru i Crkvu uoči svih opasnosti.

Sinovi svetoga Benedikta bijahu kontemplativni seljaci. S vremenom postadoše previše bogata i moćna gospoda. Iskrснуše tada sinovi svetoga Franje i svetoga Dominika kao apostoli spase-nja, siromasi među siromasima. Ali na početku šesnaestoga stolje-ća velika luterovska revolta zaprijeti uostalom svakom obliku mo-aaštva, i evo skupljaju se sinovi svetoga Ignacija, učitelji i borci u duhu vremena. Svi se ovi redovi razlikuju između sebe različitim svrhama, koje su tražile epohe, i različitim sklonostima osnivača. Tako je benediktinska krepost kontemplacija; franjevačka siroma-štvo; Isusovcima pak bijaše to poslušnost. Morali su braniti i osvaja-ti; biti dakle vojnici. A nema čete ni vojske, kojom bi se moglo upravljati bez poslušnosti. Ali među svim krepostima kršćanskim, koje i nekršćani hvale, krepost je poslušnosti u moderno cloba naj-omraženija; eto zato se ignacijevska Družba čini tako protivna u meso ukorijenjenom buntovništvu posljednjih vjekova i prema to-me nije toliko popularna.

Poslušnost ima za obrazovanog kršćanina isto toliko prava na puninu udivljenja kao i čistoća ili molitva: istočni grijeh, budu-ći da je u biti oholost, manifestirao se neposlušnošću. Tko hoće da se povrati u Adamovu savršenost prije pada, treba da prije svake službe uguši u sebi otpor prema Bogu i poslanicima Božjim.

»Odreći se svoje volje« — piše sveti Ignacije — »veća je zasluga nego uskrisiti mrtvaca...« Riječi, koje će se činiti psovkom reforma-torskom pobožnjaštvu, što još i danas... potamnjuje shvaćanje mo-dernih poluživotinja, — ali riječi vrlo duboke, jer vlastita volja znači gotovo uvijek egoizam, sebeljublje, oholost t. j. pravu suštinu sva-koga crimen-a laesae Divinitatis (uvrede Božanstva). Famosni »perinde ac cadaver (poput lješine)« samo je snažna slika, kakove upotrebljavaju geniji, da kažu, kako mora u nama umrijeti tjelesni i oholi Adam, eda bi živio življe i sposobniji za posao duh, što želi da se sjedini s izvorom života. Ali tako je to: kad Epiktet govori 9 čovjeku kao o nekoj dušici, što se vuca iza lješine, svi sjajni du-hovi, svi sjajni umovi i filozofi bez srca i uma kliču i plješću; a kad svetac govori o »lješini«, ista se ta kljusad s ljudskim glavama zgraža i škripi zubima.

Ova apsolutna poslušnost, koju traži i zapovijeda sveti Igna-cije, bila je neminovno potrebna i radi teških, premda slučajnih uzroka. Crkva je *na* početku šesnaestoga stoljeća bila napadnuta, zatečena i osakaćena kao nikada: trebala je pored kontemplati-vaca i liječnika, vojnika. Heroj, oficir iz Pampelone postade po-bjedničkim odgovorom rimske Španije heretičkoj i separatističkoj? Germaniji... .

III.

Svi vide visoku tvrđavu: i slabići i oni, koji bi je htjeli srušiti. Ali zapovjednik i arhitekt je nepoznat, osim za one, koji su trkući, i njegov život je tek malo više nego legendarna shema.

Da se već jedamput svrši ova neznalačka ofenziva, treba čitati najautentičniji i najznačajniji dokumenat u pismima, koja je sveti Ignacije napisao, uspomene, koje je zabilježio od 1553. do 55. P, Gonzáles-u de Cámara³ i P. Jerolimu Nadal-u. Ove se uspomene sačuvane poslije velikih napora i napisane s vjernom jednostavnošću svršavaju uoči osnutka Družbe (1538.) obnavljajući se od opsjedanja Pampelone (1512). Samo je sedamnaest godina od šezdeset i pet, što ih je svetac proveo na zemlji, ali i previše odlučnih i prebogatih duhovnim otkrićima: godine, koje će preobraziti galantnog i ambicioznog oficira u generala vojske asketa i apostolá.

Život svetog Ignacija dijeli se u tri epohe. Prvih trideset godina (1491. — 1521.) bio je dvorjanin i vojnik grešnik;⁴ u daljnih dvadeset godina (1521. — 1540.) apostol, pokornik i putnik; zadnjih petnaest (1541. — 1556.) veliki vođa duša, zakonodavac i pobjednik. Kroz sva tri stadija, koja nose baskog gentlemana iz »sunčane kuće« u Azpeitiji na oltar svetoga Petra u Vatikanu i u kor svetaca, trinaesti sin Don Beltrama Yanez de Onez-a y Loyola ostao je u strukturi karaktera onakav, kakav se rodio: vitez. Od paža Don Juana Velazquez de Cuéllana postade (1558.) oficir vojvode od Najere, potkralja od Navarre, a četiri godine zatim vitez Djevičin i vojnik Kristov, da poslije dugogodišnjega studija i molitve svrši kao sluga Crkve i zapovjednik herojske Družbe.

Njegova se duša iza tridesete godine promijenila; kavalir i vitez postade bosonogi putnik, ljubopitni student i na koncu svetac, ali njegova forma mentis je trajno ostala kavalirska i vojnička. Njegova koncepcija svijeta je feudalna i ratnička. Bog je Kralj, i sve treba da smjera Njegovoj slavi; generalissimi na zemlji je Papa, koji se mora slušati do smrti; kapetani armade jesu redovničke starješine; vojnici su svi vjernici. Radilo se u njegovo doba o osvajanju novih naroda, podložnosti Kristovoj i Papinoj i o pridobivanju onih, koji se odmetnuše od Rima; ratna poduzeća su jedno i drugo i traže vojnika. Kavalir španjolskoga kralja postaje kavalir nebeskoga Kralja, ali ne prestaje biti kavalir. Namje-

³ Publicirano u originalnom tekstu (na španjolskom i na talijanskom) u *Monumenta Histórica Societatis Jesu* (Monumenta Ignatiana. Serija IV. Vol. I. Madrid, 1904. str. 31 - 98). Ima francuski prijevod od E. Thibaut-a S. I. (*Museum Lessianum*. Bruges, Beyaert, 1922 i 1924), Španjolski od I. M. Marck-a S. I. (Barcelona, R. Casulleras, 1920), engleski od E. M. Rix-a (London, 1900), njemački od A. Feder-a (Regensburg, 1922) i talijanski (Firenze, Librería Edit. Florentina, 1928).

⁴ U 1515. bi upleten u neki proces, kojega svršetak nije nikada objašnjen.

sto kula i pokrajina osvajaju se duše. Za jedan i drugi pothvat treba heroja.

Kao mladić Ignacije je čitao Amadigi di Gaula i El Caballero Cifar; kasnije će meditirati nad Životom Kristovim i nad Legendom Aureom, te namjesto da se odluči za Cida Campeador-a ili Esplandiana kao uzore, on će se svom snagom natjecati sa svetim Franjom i svetim Dominikom. Nasljedovanje ratnika zamijenit će nasljedovanjem svetaca. Zar nisu jedni i drugi heroji, ljudi dostojni velikih stvari, teških pobjeda, superiorni nad masom mediokriteta? Hraneći se viteškom lektirrom don Kihotovskih vremena postaje lutajući vitez iznad zbilje i iznad vremena; sveti Ignacije je naprotiv mudar, to jest spreman da postane lutajući vitez Madone i Isusa, borac Kralja kraljeva.

Poput svih velikih duša mogao se zadovoljiti samo veličinom, iznašao je baš tamo, gdje je ona neizmjerena i vječna, u zagrljaju svoga Boga, u službi najvišega Veličanstva. Bio je rođeni vojnik i morao se boriti; bio je rođeni vođa i morao je zapovijedati. Ali osvajač gradova i viteški vojvoda previše su bijedne poredbe za spasitelje duša i vođe apostola — sva je razlika taman kao između siromašne glasovitosti zemaljske i neprolazne slave nebeske, Sveti je Ignacije težio svojom ljubavlju za najvišom savršenošću i za apsolutnom veličinom. Znao je, da svoj uspon mora platiti poniženjima, uvredama, pregaranjem i svim mogućim torturama traženim i željenim od ljubavi, ali vitez nije dostojan svoje visoke časti bez kušnja i rana. Uvijek je gledao u visine: dama njegovih misli, njega nepoznatog provincijskog časnika, bijaše jedna kraljica, Germana di Foix, udovica Ferdinanda Katoličkog, ali je bacio pogled još na više, kada je u noći Monserrata postao sluga Kraljice Neba; uvijek kavalir, ali natprirodnom kavalirštinom svetaca.

Neprestano mu je ostala u mašti — i u pećini Manreze, kada je napustio sve male veličine svijeta — dominantna misao, da je plemenit čovjek zato da služi. I u samim Duhovnim Vježbama pojavljuje se toliko puta figura kralja, koji poziva svoje plemstvo na borbu i osvajanje.

I kad je napokon u punini zrelosti njegov genij stvorio prve statute Družbe, instinktivno i bezuvjetno je morao novome redu dati strukturu, koja bi djelomično sličila vojničkim uredbama, čvrsto postavljenim na punom auktoritetu glave i strogoj disciplini vojnika.

Ali kršćanski vitez, kakvog je srednji vijek »énorme et délicat« zamišljao i volio, i kakav se još uvijek održao u pustoj Guipuzeozi još u početku šesnaestoga stoljeća, nije samo trkač u natjecanju ni zabavljač plemenitih dama: on goni nevjernike, štiti slabe, spasava gradove i narode. Sveti Ignacije u svome životu sublimira svoju vitešku misiju i ne bori se samo protiv hereza nego služi slabima, tješi siromašne, oslobađa duše. Sav onaj evandeoski i ljubežljivi dio života svetoga Ignacija nepoznat je mnogima, ali zato nije manje velik, i baš radi njega bi ga više ljubili. Sve od o-

noga časa, kad je pobjegao u Manrezu, predao se njezi bolesnika u bolnicama i njezi duša na ulicama i po svim skloništima ljudskim, bile to dašćare ili lađe. Živio je od milostinje, a stalno je dijelio siromasima najveći dio od onoga, što je dobio za sebe. Katkada bi i sam u stranim mjestima razdavao sve, što bi imao kod sebe, i čak je jedamput poduzeo dugi i naporni put pješke da dvori nekoga druga, kome je dao i sav svoj novac, što ga je bio jedva sakupio za svoj studij. Dugo je vremena proveo po školama i univerzitetima, ali ne iz manije egzotičkoga saznavanja nego da se naoruža u obrani katoličke istine i da bolje pouči duše, koje su se sljubile s njime.

Ovih dvadeset godina lutanja, žrtava i aktivne ljubavi bilo^v je naplaćeno vizijama, božanskim nadahnućima, nebeskim objavama. Svetost svetoga Ignacija nije samo u tome, kako to mnogi misle, što je stvorio Družbu Isusovu, nego što je od tridesete godine cio smrti bio siromašni i napaćeni asket, prosjak, koji dijeli milostinju, bolesnik, koji dvori, ljubezni otac svoje braće, onaj, koji oprašta neprijateljima, koji je životom odricanja i dobrote naplatio milosti, koje mu se Bog udostojao udijeliti. Da ga se temeljito shvati, nije dosta gledati u njemu samo generala, zakonošu, kakav se pojavljuje već kao starac u Rimu u pobjedonosnom času, samo aklamiranog osnivača jedne apostolske i papinske legije; nego treba u njem gledati i bosonoga hodočasnika, nasljedovatelja poniznosti, siromaštva i evandeoske ljubavi, konačno dubokog mistika, koji se javlja u fragmentima Dnevnika za četrdeset dana i u Duhovnim vježbama.

IV.

Duhovne su vježbe poput svoga auktora kudikamo glasovitije i razvikanije negoli poznate. Makar zauzimaju jedno od prvih mjesta među onih desetak, dvanaest bitno važnih knjiga katoličke pobožnosti, nisu vjernicima tako omiljele kao druge. Tko traži izljeve obraćenoga i strastvenoga srca čita Ispovijesti svetoga Augustina ili Pascalove Misli; tko hoće sublimirani ntr kršćanskoga nauka poseže za Nasljeduj Krista ili za Uvodom u pobožni život od svetoga Franje Saleskoga; tko se želi penjati mističkim stepenicama razmatra linerarij svetoga Bonaventure ili Castillo Interior (Tvrđavu duše) od svete Terezije; tko ljubi čistoću svetačkih života uživa u Legendi aurei ili u Fiorettima svetoga Franje. Rijetki, osim sinova svetoga Ignacija, dolično cijene Duhovne vježbe. To je zato, jer su rijetki shvatili pravi duh i posebnu svrhu ove gigantske knjižice.

Mnoge, koji su oduševljeni patetikom sentimentata i moralom savjeta, odbija suha i oštra atmosfera, koja provejava Duh. vježbama. One distinkcije, one podjele satova i dana, ove lakonske i imperativne instrukcije daju više ideju nekoga pobožnog

rasporeda nego dizanja duše k Bogu. Ipak suiEgzercicijeosebujnom arhitekturom jedan od najsigurnijih i najdivnijih mostova, koje je svetac konstruirao da spoji zemlju s nebom.

Prva teškoća, da se shvate, sastoji u ovome: Duhovne vježbe nisu određene za čitanje, nego za djela. Ignacijansko remek-djelo nije tekst za meditiranje nego više duhovno pravilo za točno prakticiranje i nasljedovanje u određenom periodu vremena. To je praktični priručnik, koji vodi služi kao pro-memoria, a egzercitantu kao neprestani vodič. Sveti Ignacije se ne uzbuđuje niti hoće da uzbuđi, ne nastoji da prikaže novi sadržaj u lijepoj formi: on želi samo da vodi, sat za satom, dan za danom sljepu dušu k svijetlu, hladnu dušu k ognju, rastresenu dušu viziji Krista, nestalnu i zanemarenu dušu apostolskome žaru. To je pedagoški priručnik prepun učiteljevih lekcija i učenikovih zadataka: gođi tekst sliči na integralnu praktiku kao geografska karta na efektivno i konkretno bogatstvo prikazanoga mjesta.

Ko ga uzima u ruke kao lektiru, počinja istu grešku kao onaj, tko bi htio prosuđivati o ljepoti i životu čovjeka promatrajući njegov kostur.

To je kao i sve prave kršćanske knjige i asketski priručnik, ali koji treba primjenjivati lično; namjesto da priča o usponima privilegiranoga duha, poziva duše da obave strogi i disciplinirani pokus.

Glavni cilj, za kojim ide sveti Ignacije s Duhovnim vježbama, bijaše formacija savršenih apostola ili bolje kušnja dubova na taj način, da ih prisili na svijesnu odluku služiti svijetu ili Bogu. Praksa Duhovnih vježbi bijaše kao duhovni ispit, kojim se odlučuju za da ili ne svi oni, koji su uznemireni od Krista. Tko je stigao do dna s prokušanim i predviđenim efektima sv. Ignacija i odabrao punom sviješću i slobodno svoj put, taj je sigurno mogao biti pridružen vojsci Isusovoj.

Duhovne vježbe⁵ imaju dakle posebni karakter, koji ih odvaja od drugih različito dragocjenih i divnih djela, koje smo spomenuli...

Moćna originalnost Loyoline knjige nije po mome mišljenju u tome, što je duhovni samoodgoj zbio u metodu bez premca, nego baš u plodonosnom principu prezentnosti. Sveti Ignacije ne apelira samo na srce ili na um nego na svakolika osjetila. Njegovo se otkriće sastoji u tome, što vjerniku sugerira živu i potpunu predodžbu misterija, koji ga treba da inspirišu i podignu. Upotrebio je za ovu tvrdnu i potrebitu operaciju tako zvanu »kompoziciju mjesta« i »kolokvije«. Tko razmatra muku Kristovu, ne smije se zadovoljiti, makar mu to koristilo, time da čita riječi Evandjelja i iz njih povlači moralne i mističke posljedice: on mora gledati muku, razabrati je očima i ušima u svim njenim stvarnim i vanjskim for-

⁵ Tekst *Duhovnih vježba* je sastavljen između 1552 — 1526. Neke sitae promjene i dodaci su dodani kasnije.

mama. Kršćanin mora stvoriti pred sobom snagom imaginacije mjesta, ulice, kuće, lica; mora uskrisiti životni kolorit; mora slušati riječi i uzdahe; jednom riječi mora vidjeti Krista pred sobom kao da je živ nazočan, danas, na svome putu mučeništva i slave. Ova živa prisutnost treba da ga tako zgrabi, da mora razgovarati s Isusom i Marijom kao da su tu u sumračju njegove sobice, ili kao da je on sam suvremeni svjedok njihova života; i mora tražiti od njih što mu treba, povjeriti im se i slušati njihove odgovore. Predočenoj prisutnosti, stvorenoj konvergentnim snagama zaljubljene duše, kao da je realna, sveti Ignacije daje najveću važnost od svih svojih prethodnika, ne izuzimajući ni Razmatranja Pseudo - Bonaventure.

Volja potiče maštu i doziva u pomoć osjetila, da očuvaju porred hladne lektire i teorijskog promišljanja potpunu i efikasnu viziju Krista u njegovim zemaljskim manifestacijama. Prirodna pretpostavka: za kršćanina je Isus uvijek živ, a prošlost u izvjesnom smislu ne postoji, i Bog nije daleka apstrakcija filozofa nego Otac, koji je spreman i dandanas razgovarati sa dušom, koja ga zna zvati i razumjeti.

Ovaj zadatak: vidljivo prikazati tjelesnim očima, vodičima nutarnje vizije, prizore Otkupljenja — pripadao je u srednjem vijeku zidnom slikarstvu u crkvama, kiparstvu katedrala, kasnije grubim crtežima Biblije pauperum. Kršćanstvo je, makar i nepismeno, ali toplo i čuvstveno, poznavalo povijest svoga Boga, svojih proroka i apostola, bolje od knjiških proždrljivaca našega doba. U vremenima svetoga Ignacija umjetnost se već počela kvartiti; još uvijek je prikazivala kršćanske sadržaje, ali poganskim duhom, zabrinuta više za materijalnu ljepotu forme nego za razumljivu vjernost i duhovni izražaj. Umjetnici, protivno od onih anonimnih majstora i u svakom slučaju poniznih prikazivača vjere, pretvorili se u nadute učitelje u potrazi za dobitkom, za slavom, za novotarijama. Svaki je htio, kako se to danas kaže, afirmirati vlastitu ličnost, pa da pokaže svoju bravuru, a i s drugih ambicija, nije toliko mislio na pouku puka, koliko na vlastite kaprice ili glas. Tako su pod imenom Madonne pravili portrete svojih ljubavnica, upotrebljavali su Raspeća i Uskrsnuća, da pokažu uzorke anatomskog poznavanja, dotada nepoznate efekte boja, genijalne kontraste svijetla i sjene. I u jednu ruku nas je ta umjetnost osvojila — osjetnim užitkom očiju —, ali nam se izgubila u drugu ruku u duhovnom svijetlu: sve religiozne slike Rafaelove ne vrijede kao interpretacija i mistička vizija, koliko sam jedan Giottov affresco. I tako je umjetnost namjesto rasvijetljenoga teksta za narod postala malo pomalo luksus i naslada bogatih. Pomanjkanju umjetnosti, koja se oduševljavala poganskom spoljašnošću, doskočio je genij svetoga Ignacija ..., Materijalne i propadljive slike zidova on je •adomjestio uvijek novim slikama mašte, koju potiče volja. I tako je doveo i dovodi kršćane u vidljivu, osjetljivu, dodirnu i živu familijarnost s Kristom, Sinom Boga živoga. Njegova metoda je sru-

šila iluziju vjekova i od svih kršćana, koji ga slušaju, učinila suvremenike Pilata i sv. Ivana.

On zna, da ljudi sputani ropstvom osjetila duboko vole samo stvari, koje vide, osjećaju i dotiču, i zna, da je njihova memorija labilna, i njihov duh spor da se upali. Htio je proširiti svima kršćanima, rođenim tisuću godina kasnije, najviši privilegij apostola, galilejskih ribara i jeruzalemskih građana. Gledati Krista i ljubiti Ga; gledati Njegov bol i htjeti trpjeti s Njime i radi Njega — to je jedina stvar i jedini cilj, koji ima savršeno prakticiranje Duhovnih vježbi. One uništavaju u duhovnom životu distansiju vremena i prostora, koja nas samo u našoj iluziji rastavlja od aktualne prisutnosti Gospodinove. Sveci nam pružaju ne samo čudo psihološke mudrosti, kako mnogi misle, nego jedan od ovih jednostavnih, čudotvornih putova, da nas, koji ležimo u blatu, doprate pred lice Trojedinoga Boga.

Preveo: prof. D. Žanko.